

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Lenky Kaniové a soudců JUDr. Marie Žiškové a JUDr. Filipa Dienstbiera v právní věci žalobkyně: **INJURED s. r. o.**, se sídlem Anny Letenské 34/7, Praha 2, zastoupená JUDr. Janem Žákem, advokátem se sídlem Anny Letenské 34/7, Praha 2, proti žalovanému: **Odvolací finanční ředitelství**, se sídlem Masarykova 31, Brno, o žalobě proti rozhodnutí žalovaného ze dne 19. 6. 2015, čj. 19850/15/5100-31462-704389, v řízení o kasační stížnosti žalobkyně proti usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 2. 9. 2015, čj. 15 Af 84/2015 – 45,

t a k t o :

Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 2. 9. 2015, čj. 15 Af 84/2015 - 45, **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

I. Vymezení věci

[1] Žalobkyně se žalobou u krajského soudu domáhala zrušení v záhlaví specifikovaného rozhodnutí žalovaného, kterým bylo zamítnuto její odvolání proti platebnímu výměru Finančního úřadu pro Ústecký kraj, Územní pracoviště v Kadani, jímž správce daně uložil žalobkyni pokutu dle § 250 odst. 1 zákona č. 280/2009 Sb., daňového řádu, za opožděné tvrzení daně z nemovitostí za zdaňovací období roku 2012 ve výši 110.531 Kč.

[2] Žalobkyně požádala o osvobození od soudního poplatku za podanou žalobu. Krajský soud její žádost výše uvedeným usnesením zamítl. Dospěl totiž k závěru, že u

žalobkyně nejsou splněny podmínky pro osvobození od soudních poplatků dle § 36 odst. 3 zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního (dále jen „s. ř. s.“), neboť dostatečně nedoložila zvláště závažné důvody, které by odůvodňovaly její osvobození od soudních poplatků. Žalobkyně sice doložila, že disponuje finanční hotovostí toliko ve výši mírně přesahující 7.000 Kč, nicméně z předložených dokladů dále vyplývá, že vykázala za rok 2014 aktiva ve výši přesahující 39 mil. Kč. Byť žalobkyně tvrdila, že jejich převážná část jsou pohledávky po splatnosti, měla prokázat, že jsou přes snahu o jejich úhradu dlouhodobě nedobytné (např. v důsledku nařízení exekuce či prohlášení konkurzu na straně dlužníků žalobkyně nebo pro zánik dlužníka, právnické osoby, bez právního nástupce). Omezila se však pouze na tvrzení, že sice vykazuje značná aktiva, ale nemůže je nezaviněně použít k úhradě poplatkové povinnosti.

II. Důvody kasační stížnosti a vyjádření žalovaného

[3] Žalobkyně (stěžovatelka) napadla usnesení krajského soudu, kterým jí nebylo přiznáno osvobození od soudních poplatků, kasační stížností z důvodů uvedených v § 103 odst. 1 písm. a), b), a d) s. ř. s., a navrhla, aby Nejvyšší správní soud napadené usnesení zrušil. Stěžovatelka zároveň požádala o osvobození od soudního poplatku za kasační stížnost a podala návrh na přiznání odkladného účinku této kasační stížnosti.

[4] Stěžovatelka považuje napadené usnesení za nepřezkoumatelné, neboť není zřejmé, zda vůbec a případně jak se soud vypořádal s doloženými skutečnostmi prokazujícími nedostatek disponibilních prostředků stěžovatelky. Ze všech podkladů se soud zaměřil toliko na zaúčtování krátkodobých pohledávek v účetní závěrce za rok 2014. Tento údaj však nemůže vypovídat o aktuálních schopnostech stěžovatelky uhradit soudní poplatky. Takový postup je v rozporu s rozsudkem Nejvyššího správního soudu ze dne 20. 5. 2004, čj. 5 Ads 1/2004 – 63, ze kterého vyplývá, že pro přiznání osvobození od soudních poplatků je rozhodující objektivní nedostatek finančních prostředků, nikoliv absolutní nedostatek majetku.

[5] Dle stěžovatelky bylo zřejmé (a soudu doloženo), že nemá žádný zdroj příjmů, ze kterého by mohla uhradit soudní poplatek, případně další náklady řízení. Stěžovatelka se nachází dlouhodobě ve ztrátě, přišla o veškerý dlouhodobý majetek a téměř veškeré peníze na účtech. Zůstaly jí nedobytné a dlouhodobě vymáhané pohledávky v dlouhodobě téměř nezměněné výši (přes 39 mil. Kč). Tyto skutečnosti prokazují objektivní nedostatek prostředků stěžovatelky, pročez jí mělo být přiznáno osvobození od soudních poplatků. S těmito skutečnostmi se však soud nevypořádal.

[6] Stěžovatelka dále dodává, že se ocitla v nepříznivé ekonomické situaci v důsledku nuceného vydání podniku na základě nezákonného a následně Nejvyšším soudem zrušeného rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem ve spojení s rozsudkem Vrchního soudu v Praze. Stěžovatelce bylo na základě těchto rozsudků uloženo vydat zpět podnik společnosti ZKL Klášterec nad Ohří, akciová společnost (dále jen „ZKL Klášterec“), aniž by jí bylo současně uloženo vrátit stěžovatelce jeho kupní cenu ve výši 40 mil. Kč. Nejvyšší soud právě pro toto opomenutí oba rozsudky zrušil, avšak v mezidobí byl podnik skutečně vydán. Stěžovatelka vede dosud spor o vrácení kupní ceny podniku.

[7] Nesprávné právní posouzení spatřuje stěžovatelka v tom, že soud nesprávně vyložil podmínky pro osvobození od soudních poplatků dle § 36 odst. 3 s. ř. s., pokud jej stěžovatelce nepřiznal z důvodu nedoložení nedobytnosti pohledávek ve výši 39.266.000 Kč. Je totiž zcela nerozhodné, zda jsou pohledávky dobyté či nedobytné, neboť stěžovatelka již soudu doložila objektivní nedostatek disponibilních finančních prostředků ke včasné úhradě soudního poplatku způsobený dlouhodobě nízkým zůstatkem na bankovním účtu. Mezi disponibilní finanční prostředky nelze zařadit pohledávky, které nemohou sloužit k úhradě soudního poplatku. Nedoložení nedobytnosti pohledávek proto nebránilo přiznání osvobození od soudního poplatku stěžovatelce. Dobytost pohledávek má význam až pro případné následné odebrání přiznaného osvobození od soudního poplatku. Nadto jsou pohledávky stěžovatelky skutečně nedobytné, když o ně vede již od roku 2005 spor se společností ZKL Klášterec, kdy se domáhá vrácení částky ve výši zhruba 40 mil. Kč jako kupní ceny podniku.

[8] Napadené usnesení zasahuje do práva stěžovatelky na rovný přístup ke všem soudům a působí diskriminačně. Stěžovatelce je totiž známo, že Městský soud v Praze přiznal úplné osvobození od soudního poplatku společnosti ZKL Klášterec, byť měla zjevně prostředky na jeho zaplacení a její žaloba byla ještě před tím zamítnuta. Stěžovatelka poukazuje na usnesení, jímž byla zmíněná společnost osvobozena, jakož i na výši poplatku, jež nemusela hradit, i údaje z její účetní závěrky. Přiznání osvobození od soudního poplatku ve výši přesahující 3 mil. Kč uvedené společnosti a naopak nepřiznání osvobození od soudních poplatků stěžovatelce se tak jeví jako nenaplnění ústavně garantovaného práva na rovný přístup účastníků k soudu.

[9] Žalovaný ve svém vyjádření ke kasační stížnosti shrnul důvody pro osvobození od soudních poplatků dle soudního řádu správního a poznamenal, že mu nepřísluší tuto otázku posuzovat.

III. Posouzení věci Nejvyšším správním soudem

[10] Nejvyšší správní soud při posuzování kasační stížnosti hodnotil, zda jsou splněny podmínky řízení. Zjistil, že kasační stížnost je projednatelná. S ohledem na specifický charakter napadeného usnesení krajského soudu nerozhodoval o žádosti stěžovatelky o osvobození od soudního poplatku. Jak nedávno uvedl rozšířený senát Nejvyššího správního soudu: „*Stěžovatel má povinnost zaplatit poplatek za řízení o kasační stížnosti jen tehdy, pokud kasační stížnost směřuje proti rozhodnutí krajského soudu o návrhu ve věci samé (o žalobě) či o jiném návrhu, jehož podání je spojeno s poplatkovou povinností.*“ (viz usnesení rozšířeného senátu NSS ze dne 9. 6. 2015, sp. zn. 1 As 196/2014). Již dříve Nejvyšší správní soud ve své judikatuře uváděl, že osvobození od soudních poplatků je vázáno na posouzení poměrů konkrétního žadatele. Pokud je cílem kasační stížnosti přezkoumání rozhodnutí, že stěžovateli nemá být přiznáno osvobození od soudních poplatků, pak by se uplatňováním požadavku na uhrazení soudního poplatku za kasační stížnost jen řetězil problém, který má být rozhodnutím o této kasační stížnosti vyřešen (viz rozsudek ze dne 24. 10. 2007, čj. 1 Afs 65/2007 - 37; či rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 9. 2007, čj. 9 As 43/2007 - 77).

[11] O návrhu na přiznání odkladného účinku kasační stížnosti Nejvyšší správní soud nerozhodoval, jelikož rozhodl bezodkladně o samotné kasační stížnosti a otázka přiznání odkladného účinku se tak stala bezpředmětnou.

[12] Kasační stížnost je důvodná.

[13] Podle § 36 odst. 3 s. ř. s. „účastník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu zčásti osvobozen od soudních poplatků. Přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků zcela lze pouze výjimečně, jsou-li pro to zvlášť závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne.“

[14] Při posuzování návrhu na osvobození od soudních poplatků bere soud v potaz účel institutu osvobození. Tím je ochrana práv účastníka řízení, pokud by mu mohla vzniknout vážná újma na jeho právech v důsledku nedostatku finančních prostředků, který by mu v důsledku neschopnosti zaplatit soudní poplatek bránil účinně chránit svá práva v řízení před soudem. Smyslem tohoto institutu není kompenzovat navrhovateli finanční zátěž spojenou se soudním řízením, ale zajistit přístup k soudu. Navrhovatel žádající o osvobození od soudních poplatků proto musí v první řadě osvědčit, že jsou v jeho případě splněny zákonem stanovené předpoklady. Důkazní břemeno o tom, že jsou shora uvedené předpoklady splněny, nese navrhovatel (viz např. usnesení rozšířeného senátu NSS ze dne 24. 8. 2010, čj. 1 As 23/2009 - 95, publ. pod č. 2163/2011 Sb. NSS).

[15] Dále zdejší soud konstantně uvádí, že „povinnost doložit nedostatek prostředků je jednoznačně na účastníkovi řízení, který se domáhá osvobození od soudních poplatků (§ 36 odst. 3 s. ř. s.). Pokud účastník tuto povinnost nesplní, soud výdělkové a majetkové možnosti sám z úřední povinnosti nezjišťuje“ (srov. usnesení NSS ze dne 25. 1. 2005, čj. 7 Azs 343/2004 - 50, publ. pod č. 537/2005 Sb. NSS).

[16] Přesto, že soud nezjišťuje z úřední povinnosti výdělkové a majetkové poměry účastníka, a důkazní břemeno o tom, že jsou předpoklady pro osvobození splněny, nese navrhovatel, při posuzování, zda jsou uvedené předpoklady splněny, nemůže soud zůstat zcela pasivní (srov. rozsudek NSS ze dne 23. 7. 2012, čj. 8 As 64/2012 - 12).

[17] Podle rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 9. 2008, čj. 1 As 63/2008 - 34, povinnost doložit nedostatek prostředků je sice na účastníkovi řízení, a nikoli na soudu, avšak pokud z předložených důkazů není možné dostatečně posoudit majetkové a sociální poměry žadatele a ověřit si jeho tvrzení, měl by soud žadatele poučit v tom smyslu, jakým způsobem může svá tvrzení prokázat, aby v řízení neutrpěl újmu (obdobně též rozsudky NSS ze dne 5. 6. 2015, čj. 5 As 101/2015 - 42, ze dne 24. 6. 2015, čj. 1 As 111/2015 - 50, a ze dne 24. 7. 2015, čj. 2 As 153/2015 - 27).

[18] Z obsahu spisu Nejvyšší správní soud zjistil, že stěžovatelka podala žádost o osvobození od soudních poplatků v rámci žaloby ze dne 18. 8. 2015. Uvedla, že ačkoliv se může její zůstatek na účtu ve výši cca 7.000 Kč jevit dostačující k úhradě soudního poplatku ve výši 3.000 Kč za žalobu a 1.000 Kč za návrh na přiznání odkladného účinku, je

třeba si uvědomit, že tento zůstatek je určen též k hrazení všech dalších výdajů stěžovatelky, mimo jiné i další správní žaloby proti rozhodnutím žalovaného. Byť z účetní závěrky za rok 2014 vyplývá, že stěžovatelka vykazuje aktiva ve výši přesahující 39 mil. Kč, jedná se převážně o pohledávky po splatnosti. Z těch však soudní poplatek uhradit nemůže. Nadto se jedná o pohledávky obtížně vymahatelné, neboť o ně stěžovatelka vede spory.

[19] K žalobě (a tedy i k žádosti o osvobození od soudních poplatků) stěžovatelka připojila nejen výpisy z bankovního účtu, přehled z internetového bankovníctví, daňové přiznání a účetní závěrku za rok 2014, jak uvedl krajský soud v napadeném usnesení, ale rovněž usnesení Ústavního soudu a rozsudek Nejvyššího soudu, z nichž vyplývá, že stěžovatelka vede spory ohledně svého majetku ve výši odpovídající jejím tvrzením.

[20] Krajský soud nevyhověl stěžovatelčině žádosti s odůvodněním, že stěžovatelka měla dostatečně doložit, že i přes vyvinutou snahu jsou její pohledávky po splatnosti nedobytné, což však neučinila. Vycházel přitom jen z části předložených podkladů, jak je uvedeno výše. Nijak se však nevypořádal s tím, že obdržel zmíněná soudní rozhodnutí, ze kterých stěžovatelčina snaha o vymožení pohledávek vyplývá. Nadto měl v případě, že na základě předložených důkazů nepovažoval za dostatečně prokázaná stěžovatelčina tvrzení (např. vzhledem k aktuálnímu stavu předmětných řízení), v souladu se shora citovanou judikaturou stěžovatelku poučit, jakým způsobem může svá tvrzení prokázat.

[21] Nejvyšší správní soud vzhledem ke shora uvedenému přisvědčil námitce stěžovatelky, že není zřejmé, zda vůbec a případně jak se soud vypořádal s doloženými skutečnostmi prokazujícími nedostatek disponibilních prostředků stěžovatelky. Proto napadené usnesení zrušil.

[22] Při hodnocení celkové majetkové situace a platební schopnosti stěžovatelky bude namíste zohlednit také skutečnost, že stěžovatelka je v soudním řízení zastoupena advokátem, jehož služby pravděpodobně z nějakých zdrojů hradí.

[23] V ostatním však považuje argumentaci obsaženou v kasační stížnosti za nedůvodnou. Závěry stěžovatelky o irelevanci dobytosti či nedobytnosti pohledávek pro přiznání osvobození od soudních poplatků jsou jednak mylné a jednak nevyplývají z odkazované judikatury - ta naopak svědčí opačnému závěru, tedy že soud se má zabývat majetností žadatele, nejen jeho příjmy a disponibilními finančními prostředky (shora odkazovaný rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 20. 5. 2004, čj. 5 Ads 1/2004 – 63). Považoval-li proto krajský soud za podstatnou okolnost pro vyhovění stěžovatelčině žádosti o osvobození od soudních poplatků dobytost jejích pohledávek, pak mu v tomto rozsahu nelze nic vytýkat.

[24] Zcela bezpředmětné jsou také úvahy o nerovném přístupu k soudu z důvodu přiznání osvobození od soudního poplatku jiné společnosti ve zcela jiné kauze, kdy se stěžovatelka velmi obsáhle zabývá finanční situací této společnosti. Důvody pro osvobození od soudních poplatků soud vždy zkoumá v každém jednotlivém případě ve vztahu k žadateli vycházející přitom z objektivních a pro všechny žadatele stejných zákonných kritérií, a to bez ohledu na majetkové poměry zcela odlišných subjektů.

Nejvyšší správní soud není povolán k tomu, aby přezkoumával správnost osvobození od soudních poplatků jiného subjektu v jiném soudním řízení.

IV. Závěr a náklady řízení o kasační stížnosti

[25] Z výše uvedených důvodů proto Nejvyšší správní soud usnesení krajského soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení (§ 110 odst. 1 věta první, část věty před středníkem s. ř. s.); v něm je krajský soud vázán právním názorem vysloveným v rozsudku Nejvyššího správního soudu (§ 110 odst. 4 s. ř. s.).

[26] Krajský soud posléze v rozhodnutí o návrhu ve věci samé rozhodne také o náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti (§ 110 odst. 3 s. ř. s.).

P o u č e n í : Proti tomuto rozhodnutí **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 13. října 2015

JUDr. Lenka Kaniová
předsedkyně senátu